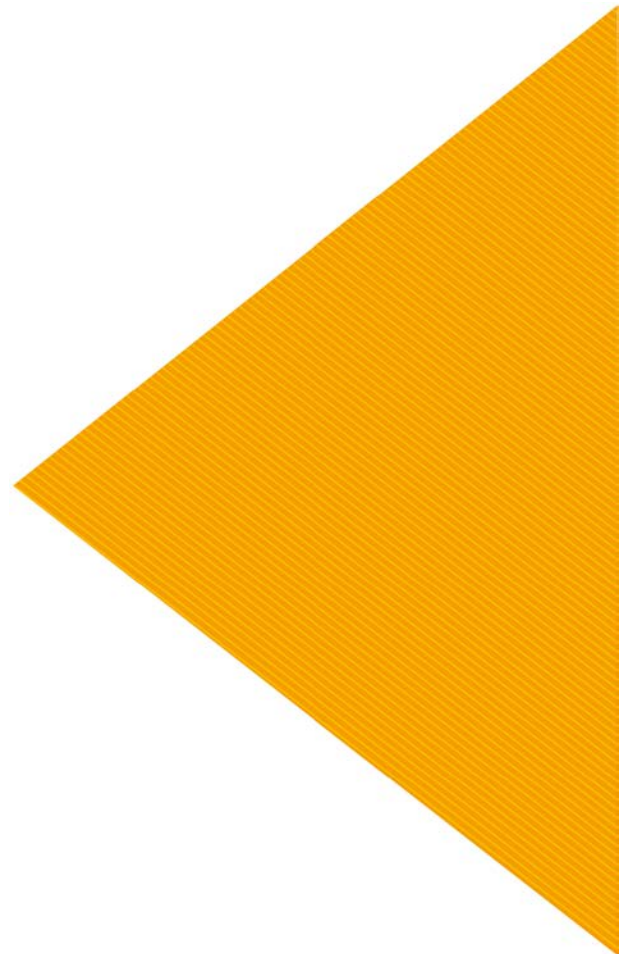

RAKENNUSALAN TEKOTAPASELVITYS

SELVITYS 22/2014

Harmaan talouden selvitysyksikkö		Julkaisuaika 9.12.2014	
Tekijä Mäki, Jarkko		Julkisuus Julkinen	
Julkaisun nimi Rakennusalan tekotapaselvitys			
Julkaisutapa sähköinen		Sivuja 24	Liitteitä
Lisätietoja medialle: Johtaja Janne Marttinen, puh. 020 612 6066 Apulaisjohtaja Marko Niemelä, puh. 020 612 6070 Muut yhteydenotot htsy@vero.fi tai www.harmaatalous.fi/Asiakaspalvelu			
Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 5:3 §)			

Tiivistelmä

Harmaan talouden selvitysyksikössä on tutkittu Verohallinnon rakennusalan verovalvontahankkeen (Raksa-hanke) yhteydessä ilmenneitä rikostapauksia. Raksa-hanke toteutettiin vuosina 2008–2012. Selvityksessä on tutkittu hankkeeseen liittyvien verotarkastusten perusteella tehtyjä rikosilmoituksia. Lisäksi on tutkittu rikosilmoitusten johdosta annettuja tuomioita ja tuomittuja henkilöitä. Pyrkimyksenä on ollut mallintaa tyypillisiä rakennusalan talousrikosten tekemuotoja ja rikostuomioista ilmeneviä tyypillisiä muita piirteitä.

Selvityksessä on tutkittu myös Raksa-hankkeen rikostapausten perusteella tuomittujen vahingonkorvausten määriä ja niiden perintää.

Selvitykseen saatiin tiedot Raksa-hankkeen perusteella tehdyistä rikosilmoituksista, joita oli tehty kaikkiaan 327 tarkastuskohteesta. Raksa-hankkeen toteutuneita yksittäistä henkilöä koskevia rikostuomioita on käsitelty selvityksessä yhteensä 267 kpl, jotka liittyvät 97:een eri tuomiokokonaisuuteen.

Raksa-hankkeen rikosilmoituksia tarkasteltaessa silmiinpistävin havainto on selvityksen perusteella harmaan talouden harjoittaminen ryppäissä. Suurin osa tuomituista henkilöistä on tuomittu toiminnasta, jossa käytetty hyväksi useampia yrityksiä. Tuomitut henkilöt kytkeytyvät toisiinsa paitsi tuomiokokonaisuuksittain, myös yritystoiminnan verovelvollisuuden ja vastuuaseman perusteella sekä kaupparekisteri- ja omistusyhteyksien kautta.

Suurin osa Raksa-hankkeen rikostapausten yhteydessä tuomituista vahingonkorvauksista on aiheutunut rypäsmuotoisesta toiminnasta, noin 80 prosenttia. Myös bulvaanien käyttö, lyhyen elinkaaren yritysten käyttö, kuittikauppa ja aiempi talousrikostuomio tuomituilla olivat merkittävästi yleisempiä rypäsmuotoisessa toiminnassa. Lisäksi avunantotuomioiden osuus oli rypäsmuotoisessa toiminnassa huomattavasti yleisempää. Kaikista avunantotuomioista 98 prosenttia liittyi rypäsmuotoiseen toimintaan.

Avainsanat

Rakennusala, Raksa-hanke, tekotavat, kuittikauppa, bulvaanit, ryppäytyminen

SISÄLTÖ

1	SELVITYKSEN TARKOITUS	1
1.1	KÄSITEMÄÄRITYKSIÄ	1
2	TAUSTAA	2
3	RAKSA-HANKKEEN RIKOSILMOITUKSET	4
3.1	RAKSA-HANKKEEN TARKASTUKSET	4
3.2	RIKOSILMOITUKSEEN JOHTANEET RAKSA-HANKKEEN KOHTEET	4
3.2.1	<i>Kohteiden kotimaakunnat.....</i>	5
3.2.3	<i>Maksuunpanolajit</i>	6
3.2.4	<i>Impulssit</i>	6
3.2.5	<i>Kirjanpidon luotettavuus.....</i>	7
3.3	RAKSA-HANKKEEN RIKOSILMOITUSNIMIKKEET	8
4	TUOMIOT	9
4.1	RAKSA-HANKKEEN TOTEUTUNEET RIKOSNIMIKKEET	9
4.2	BULVAANIEN KÄYTTÖ, KUITTIKAUPPA JA AIEMPI TALOUSRIKOLLISUUS	12
4.3	AVUNANTAJIEN KÄYTTÖ	13
4.4	SEURAAMUKSET	13
4.5	TUOMITUISTA VAHINGONKORVAUKSISTA	14
4.6	TUOMITTUJEN HENKILÖIDEN MÄÄRÄ RYPPÄISSÄ.....	15
5	TUOMIOSAATAVAT, VEROVELKOJEN KEHITYS JA TOIMINNAN LAKKAAMINEN.....	16
5.1	TUOMIOSAATAVAT	16
5.2	VASTUULLISTEN JA VEROVELVOLLISTEN KOTIPAIKKA.....	17
5.3	POIMINTAHETKEN 8.11.2013 KOHDEJOUKON VEROVELKOJEN KEHITYS.....	18
5.4	TOIMINNAN LAKKAAMINEN	19
5.5	YRITYSTEN IKÄ	20
6	RYPPÄYTYNEISYYS REKISTERITIEDOISSA	22
7	YHTEENVETO	23

1 SELVITYKSEN TARKOITUS

Selvityksen tarkoituksena on tutkia rakennusalan verovalvontahankkeen (Rakshanke) yhteydessä vuosina 2008–2012 ilmenneitä rikostapauksia. Selvityksessä tutkitaan tehtyjä rikosilmoituksia, ilmenneiden rikosten tekemuotoja sekä rikosprosessissa annettuja tuomioita. Pyrkimyksenä on mallintaa tyypillisiä rakennusalan talousrikosten tekemuotoja ja rikostuomioista ilmeneviä tyypillisiä muita piirteitä.

Käytettävissä olevat tilastotiedot ovat Verohallinnon tietokannoista verotarkastuksen (8.11.2013) ja veronkannon perinnän (15.1.2014) tietoja. Lisäksi oikeusrekisterikeskukselta ja tuomioistuinlaitoksesta on saatu tietoa tuomioista ja tuomituista henkilöistä.

Oikeusrekisterikeskukselta on saatu tiedot kohdejoukon talousrikostuomioista 4.4.2014. Tuomiotiedot on rajattu rikosrekisteritapauksiin, eli sellaisiin, joissa on tuomittu vankeusrangaistus. Sakkorekisteritapauksia ei ole selvityksessä kattavasti tutkittu. Samoin selvityksen ulkopuolelle ovat rajautuneet sellaiset tapaukset, jotka eivät ole johtaneet tuomioihin. Rikosrekisterimerkintään johtaneista tuomioista on kuitenkin saatu tietoa tuomiokokonaisuuteen liittyvistä muista tuomituista, joita ei välttämättä ole tuomittu vankeusrangaistuksiin.

1.1 Käsitelmää

Selvityksessä tarkoitetaan *ryppäällä* ja *rypäsmuotoisella toiminnalla* sellaista (tässä tapauksessa rikollista) yritystoiminnan kokonaisuutta, jossa on rikostuomioiden perusteella toimittu useampaa kuin yhtä yritystä hyväksikäyttäen. Yritystoiminnan *ryppäytymistä* on tarkasteltu koko kohdejoukon osalta myös kaupparekisteri- ja omistusyhteystietojen perusteella luvussa 6.

Tuomiokokonaisuudella tarkoitetaan yksittäisen rikostapauksen yhteydessä annettujen, eri henkilöitä koskevien tuomioiden kokonaisuutta. Tällöin kyse ei välttämättä ole rypäsmuotoisesta toiminnasta.

Bulvaani-käsite on selvityksessä ymmärretty laajasti. Jos yrityksen rekisteröintitiedot eivät ole pitäneet paikkaansa vastuullisten henkilöiden tai tosiasiallisten toimijoiden osalta, kyseessä olevassa tapauksessa on tulkittu käytetyn bulvaaneja. Toisaalta ns. maksetut bulvaanit eivät selvityksessä välttämättä ole tulleet ilmi.

Kuittikauppa-käsitteeseen on sisällytetty kaikki sellainen tekaistu laskutus, joka on aikaansaatu joitain toisia yrityksiä – todellisia tai bulvaaniyrityksiä hyödyntämällä.

2 TAUSTAA

Verohallitus asetti 21.11.2006 työryhmän valmistelemaan rakennusalan verovalvontahanketta. Asettamiskirjeen mukaan työryhmän tehtävänä oli selvittää ja kartoittaa rakennusalan verovalvonnan nykytila, siinä ilmenevät ongelmat ja kehittämistarpeet. Työryhmän tuli työssään ottaa erityisesti huomioon rakennusalan verovalvontaan liittyvän uuden lainsäädännön toiminnallistaminen.¹

Rakennusalan verovalvontahanke Raksa asetettiin ja projektisuunnitelma hyväksyttiin hankkeen johtoryhmässä 24.9.2007. Hankesuunnitelman mukaan Verohallinnon tuli yhdessä muiden sidosryhmien kanssa panostaa rakennusalan verovalvontaan vuosina 2008–2011.

Rakennusalalla oli vallinnut pitkään nousukausi, ala oli ylikuumentunut ja alalla esiintyi lieveilmiöitä. Rakentamisen malli oli viime vuosina muuttunut valvonnan kannalta haastavaksi. Rakennusurakat pilkottiin ja ketjutettiin, niin että kokonaisvastuu työmaasta hämärtyi ja kaikkinaisen valvonta, myös verovalvonta vaikeutui.

Vaikka rakennusalalla oli ollut pitkään noususuhdanne, alan verovelan kumulatiivinen määrä oli kasvanut. Rakennusalan (toimiala 45) kumulatiivinen perimiskelpoinen verovelka oli vuoden 2008 lopussa yht. 606,2 milj. €.

Harmaa talous oli pesiytynyt rakennusalalle. Uusi osakeyhtiölaki helpotti yritysten perustamista, joten lyhyen elinkaaren yritysten käyttö helpotui. Myös ulkomainen työvoima oli tullut vahvasti rakennusalalle. Pääkaupunkiseudulla arvioitiin vuonna 2007 ulkomaisen työvoiman osuudeksi n. 25–30 % rakennusalan työvoimasta. Ulkomaisen työvoiman valvontaan ei ollut aikaisemmin panostettu ja valvonnassa oli aukkoja. Virolaisia yrityksiä ja työntekijöitä oli virrannut Suomen rakennusmarkkinoille. Kuuluivatko ulkomaiset yritykset ja työntekijät Suomessa vai Virossa verotettaviksi, oli arveluiden varassa.

Verovalvonnan tehostamiseksi lainsäädäntöä oli uudistettu. Baltian maista tulevat vuokratyöntekijät saatettiin verotuksen piiriin ja ennakkoperintärekisteri avattiin ulkomaisille yrityksille. Tilaajavastuulaki saatettiin voimaan ja lain valvonta säädettiin työsuojelupiirin tehtäväksi. Tunnistepakko tuli rakennustyömaille. Uusia keinoja oli siten saatu käyttöön, mutta niiden hyödyntäminen oli vasta sisäänajovaiheessa.²

¹ Ks. tarkemmin Raksa-hankkeesta ja sen tuloksista Raksa-hankkeen loppuraportti 21.2.2014.

² Raksa-hanke väliraportti 1.3.2010, s. 2.

Rakennusalan verovalvontahankkeelle asetettiin seuraavat tavoitteet:

- Ulkomaisen työvoiman verovalvonnan kehittäminen
- Rakennusalan verovalvontaan liittyvän uuden lainsäädännön hyödyntäminen
- Harmaan talouden torjunta
- Rakennusalan valvontamenetelmien kehittäminen ja tehostaminen sekä hyväksi havaittujen keinojen ja kokemusten hyödyntäminen valtakunnallisesti³

Raksa-hankkeella tavoiteltiin rakennusalan harmaan talouden vaikeuttamista ja kilpailuneutraliteetin häiriöiden poistamista. Hankkeessa kartoitettiin myös lainsäädännöllisiä aukkoja, jotka estivät tehokkaan tiedonvaihdon eri viranomaisten välillä. Verohallinnon sisäisen yhteistyön ja koordinoinnin parantaminen oli myös tavoitteena. Hankkeessa panostettiin erityisesti viranomaisyhteistyöhön.

Kaikkien näiden tavoitteiden saavuttamiseksi vero- ja muun valvonnan oli oltava mahdollisimman reaaliaikaista. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, tarvittiin ennakkoluulotonta asennetta, uusia työtapoja ja avauksia.

Rakennusalan valvontaan liittyvän viranomais- ja sidosryhmäyhteistyön tehostaminen oli oleellista valvonnan vaikuttavuuden aikaansaamiseksi mm. hyödyntäen uutta lainsäädäntöä. Tässä Viranomaisyhteistyöprojekti Virkkeellä oli keskeinen rooli. Hankkeessa kehitettiin myös yhteistyötä Viron verohallinnon kanssa.⁴

Raksa-hankkeen aikana valmistui 3 525 verotarkastuskertomusta. Harmaan talouden kriteerit täyttivät näistä 1078 kohdetta. Harmaan talouden kohteista 280 oli sellaisia, joissa kirjanpito oli epäluotettava ja 333 kohteen osalta kirjanpito puuttui kokonaan.

Hankkeen loppuraportin mukaan rikosilmoitus tehtiin noin 350 tarkastuskohteesta ja näistä 264 oli törkeitä veropetoksia. Vääräsältöisiä tositteita löytyi yhteensä 16 292 kappaletta, noin 112 miljoonan euron arvosta. Verotarkastuskertomuksissa löydettiin myös 4 857 kirjanpidon ulkopuolelle jätettyä palkansaajaa ja liki 220 miljoonaa euroa palkkoja, joista ei ollut toimitettu ennakonpidätyksiä. Peiteltyä osingonjakoa löytyi 92 miljoonaa euroa.

³ Projektisuunnitelma - Raksa2008, s. 2.

⁴ Raksa-hanke väliraportti 1.3.2010, s. 3.

3 RAKSA-HANKKEEN RIKOSILMOITUKSET

3.1 Raksa-hankkeen tarkastukset

Raksa-hankkeessa valmistui kaikkiaan 3 525 tarkastusta.⁵

1. Raksa-hankkeen tarkastukset

Vuosi	Valmiit
2008	622
2009	832
2010	748
2011	704
2012	619
Yhteensä	3525

Verotarkastusyksikön tilastoinnissa harmaan talouden kohteeksi on määritelty kohde, joka täyttää jonkun seuraavista kriteereistä:

- Puuttuva tulo (EVL, ALV)
- Vääränsisältöisiä tositteita, kuittikauppaa
- Tarkastukseen liittyy ennalta ilmoittamaton toimenpide
- Tarkastus toteutettu poliisihallinnon kanssa

Näillä perusteilla harmaan talouden kohteiksi todettiin hankkeen aikana 1 078 kohdetta. Hankkeen aikana harmaan talouden kohteiden osuus kaikista kohdetarkastuksista oli 30,58 prosenttia.

2. Harmaan talouden kohteiden osuudet

Vuosi	Tarkastukset	Harmaa talous	%
2008	622	228	36,66
2009	832	256	30,77
2010	748	195	26,07
2011	704	211	29,97
2012	619	188	30,37
Yhteensä	3 525	1078	30,58

3.2 Rikosilmoitukseen johtaneet Raksa-hankkeen kohteet

Selvitystä varten hankittiin 8.11.2013 tiedot tarkastuksista, jotka oli merkitty rakennusalan hankkeelle ja joista oli tehty rikosilmoitus. Verotarkastuksia oli yhteensä 327 ja tarkastettuja yrityksiä yhteensä 321 vuosina 2008–2012. Näistä harmaan talouden kohteeksi merkittyjä tarkastuksia oli yhteensä 283.

⁵ Ks. Raksa-hankkeen loppuraportti 21.2.2014, s. 35.

3. Harmaan talouden kohteiden osuudet tietokannasta (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Tarkastukset rikosilmoitus/Vuosi	joista	2008	2009	2010	2011	2012	Yht.
Tarkastuksia rikosilmoitus	joista	98	88	49	66	26	327
Harmaa talous		86	74	43	60	20	283

Raksa-hankkeen rikosilmoituksiin liittyviä vankeusrangaistukseen (jonkun syytetyn osalta) johtaneita rikostuomioita oli 4.4.2014 mennessä annettu yhteensä 97 tuomiokokonaisuudessa yhteensä 267 luonnolliselle henkilölle.⁶

Voidaankin otaksua, että läheskään kaikki Raksa-hankkeeseen liittyvät uudemmat rikosilmoitukset eivät ole vielä edenneet tuomioistuinkäsittelyyn asti.

3.2.1 Kohteiden kotimaakunnat

Rakennusalan verovalvontahankkeen tarkastuskohteet, joiden toiminnasta on tehty rikosilmoitus, painottuvat vahvasti Uudellemaalle.

4. Kohteiden kotimaakunnat 2013 (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

ASUINMAAKUNTA	Määrä	ASUINMAAKUNTA	Määrä
UUSIMAA	196	ETELÄ-SAVO	7
VARSINAIS-SUOMI	16	SATAKUNTA	5
POHJOIS-POHJANMAA	14	POHJOIS-SAVO	5
PIRKANMAA	10	KANTA-HÄME	4
KYMENLAAKSO	10	PÄIJÄT-HÄME	4
ETELÄ-KARJALA	9	KAINUU	2
ETELÄ-POHJANMAA	8	POHJANMAA	2
ULKOMAAT	8	POHJOIS-KARJALA	5
KESKI-SUOMI	8	KESKI-POHJANMAA	1
LAPPI	7	Yhteensä	321

3.2.2 Yritysmuodot

Yritysmuodoittain tarkasteltaessa Raksa-hankkeen rikosilmoitukseen johtaneet tarkastuskohteet olivat useimmiten osakeyhtiöitä. Huomattava osuus kohdejoukon yrityksistä oli kuitenkin myös luonnollisia henkilöitä ja henkilöyhtiöitä.

5. Yritysmuodot (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Oikeudellinen muoto	Määrä
Yhteensä	321
Henkilö	76
Henkilöyhtiö	31
Osakeyhtiö	206
Osuuskunta	1
Kuolinpesä	1
Ulkomainen	6

⁶ Tuomiosta tarkemmin ks. luku 4.

3.2.3 Maksuunpanolajit

Verolajeittain tarkasteltuna ennakonpidätyksen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun maksuunpanoesityksiä tehtiin rikosilmoitukseen johtaneiden tarkastusten osalta vuosilta 2008–2012 yhteensä 33 685 783 euron määrästä.

Maksettavaa arvonlisäveroa ja muita välillisiä veroja oli maksuunpanoesityksissä yhteensä 20 907 573 euroa.

Välittömän verotuksen (EVL ja TVL) maksuunpanoja oli yhteensä noin 10 619 557 euron määrästä. Välittömän verotuksen lisäys tuloon on muunnettu veroksi 26 prosentin yhteisöverokannan mukaan.

6. Tarkastusten maksuunpanoesitykset verolajeittain (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Maksuunpanoesityksiä, maksettava vero €	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
EPL (ennakonpidätys ja sosiaaliturvamaksu)	72	57	41	51	22	243
	9 820 904	8 510 717	6 914 497	6 255 151	2 184 514	33 685 783
Alv ja muut välilliset verot	89	76	41	56	23	285
	6 803 271	5 338 986	3 938 117	3 451 010	1 376 189	20 907 573
Välittömät verot (EVL ja TVL)	80	66	40	60	22	268
	3 026 685	2 097 981	1 858 124	2 857 675	779 091	10 619 557
Maksettava yhteensä	98	86	48	66	26	324
	19 650 860	15 947 685	12 710 738	12 563 837	4 339 794	65 212 913

Peiteltyä osingonjakoa ilmeni vuosina 2008–2012 yhteensä 156 rakennusalan hankkeen tarkastuksessa, joista tehtiin rikosilmoitus. Jaettua peiteltyä osinkoa oli löydetty yhteensä 33 706 355 euroa. Lisäksi löytyi pimeitä palkkoja 244 tarkastuksella yhteensä 85 679 092 euroa.

7. Peitelty osingonjako ja pimeät palkat (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Maksuunpanot	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Tarkastuksia / €						
Peitelty osingonjako	38	36	31	37	14	156
	6 979 711	9 587 869	7 811 714	6 475 969	2 851 092	33 706 355
Pimeitä palkkoja	72	57	41	52	22	244
	24 961 912	20 616 018	17 005 090	16 818 225	6 277 847	85 679 092

3.2.4 Impulssit

Ennalta ilmoittamattomia toimenpiteitä oli vuosina 2008–2012 yhteensä 75 rakennusalan hankkeen tarkastuksessa, joiden perusteella tehtiin rikosilmoitus. Poliisiin oli oltu tai poliisi oli ollut yhteydessä yhteensä 132 tarkastukseen. Tulliin oli oltu tai tulli oli ollut yhteydessä yhteensä 4 tarkastukseen. Muihin viranomaisiin oltiin yhteydessä 25 rakennusalan hankkeen osalta.

8. Impulssit (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Impulssit/Vuosi	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Ennalta ilmoittamaton toimenpide	28	15	6	20	6	75
Poliisi	44	28	12	35	13	132
Tulli	3	1				4
Muu viranomainen	11	7	1	2	4	25

3.2.5 Kirjanpidon luotettavuus

Vääränsisältöisiä tositteita eli useimmiten kuittikauppaa, ilmeni vuosina 2008–2012 yhteensä 105 rikosilmoitukseen johtaneessa tarkastuksessa. Kuittikauppatoimitteita oli yhteensä 68 433 080 euron määrästä.

Takavarikkoesityksiä tehtiin verotarkastusyksiköstä 12 rikosilmoitukseen johtaneessa tarkastuksessa. Takavarikkoesitysten euromäärä oli yhteensä 4 717 840 euroa.

9. Vääränsisältöiset tositteet ja takavarikkoesitykset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Vääränsis. tositteet	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Kuittikauppaa	23	24	22	29	7	105
Kuittikauppatoimitteita	1 274	2 403	1 541	2 200	347	7 765
Kuittikauppa €	15 689 670	17 889 341	14 762 059	14 317 988	5 774 022	68 433 080
Takavarikkoesitys	3	4	2		1	10
Takavarikkoesitykset €	1 642 840	1 342 000	1 656 000		77 000	4 717 840

Kirjanpidon ulkopuolisia työntekijöitä oli vuosina 2008–2012 yhteensä 137 rikosilmoitukseen johtaneessa tarkastuksessa. Kirjanpidon ulkopuolisia työntekijöitä oli kaikkiaan 2 717.

10. Kirjanpidon ulkopuoliset työntekijät (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Kirjanpidon ulkop. työntekijät	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Tarkastuksia	33	42	27	25	10	137
Työntekijöiden lukumäärä	823	795	665	272	162	2717

Raksa-hankkeen rikosilmoitukseen johtaneissa tarkastuksissa ilmeni kirjanpidon olleen epäluotettava yhteensä 102 tapauksessa. Kirjanpito puuttui kokonaan 128 tapauksessa.

11. Kirjanpidon luotettavuus (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Kirjanpidon luotettavuus	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Kirjanpito epäluotettava	30	21	17	26	8	102
kirjanpito puuttuu	31	42	21	20	14	128

3.3 Raksa-hankkeen rikosilmoitusnimikkeet

Rikosilmoitusnimikkeet perustuvat Verohallinnon veronkanto- ja perintäyksiköissä tehtyjen rikosilmoitusten arvioihin toteutuneista tunnusmerkistöistä.

Tarkasteltaessa rikosnimikkeitä, rakennusalan hankkeessa vuosina 2008–2012 tarkastetuista kohteista tehtiin yhteensä 210 ilmoitusta kirjanpitorikoksesta. Törkeitä veropetoksia ilmoitettiin yhteensä 264. Tapauksia, joissa ilmoitettiin sekä törkeä veropetos että kirjanpitorikos, oli yhteensä 170. Tavallisia veropetoksia ilmoitettiin rakennusalan tarkastuksien perusteella 55 tapauksessa.

Tarkastusten perusteella ennakoperintään liittyviä törkeitä veropetoksia ilmoitettiin 167, arvonlisäverotuksen törkeitä veropetoksia ilmoitettiin 220 ja verotusmenettelylain laiminlyönteihin liittyviä törkeitä veropetoksia 167.

Tavalliset veropetokset huomioiden ennakoperintään liittyviä veropetoksia ilmoitettiin 183, arvonlisäverotuksen veropetoksia ilmoitettiin 251 ja verotusmenettelylain laiminlyönteihin liittyviä veropetoksia 204.

12. Rikosnimikkeet (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Rikosnimikkeet	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Kirjanpitorikos (RL 30:9)	64	58	30	40	18	210
Pelkkä kirjanpitorikos	2	3	2	1	2	10
Törkeä veropetos	82	68	43	48	23	264
Törkeä veropetos ja kirjanpitorikos	52	44	26	33	15	170
Törkeä veropetos (RL 29:2 ja EPL 62)	47	38	33	34	15	167
Törkeä veropetos (RL 29:2 ja AVL 218)	67	55	39	42	17	220
Törkeä veropetos (RL 29:2 ja VML 86)	43	46	31	32	15	167
Veropetos	14	18	5	16	2	55
Veropetos (RL 29:1 ja 29:3 ja EPL 62)	5	2	1	7	1	16
Veropetos (RL 29:1 ja 29:3 ja AVL 218)	9	9	1	12		31
Veropetos (RL 29:1 ja 29:3 ja VML 86)	11	12	4	10	1	38
EPL veropetos & törkeä veropetos	52	40	34	41	16	183
AVL veropetos & törkeä veropetos	76	64	40	54	17	251
VML veropetos & törkeä veropetos	54	58	34	42	16	204
Törkeä velallisen epärehellisyys (RL 39:1a)	3		2	2	3	10
Muu	1			1		2

4 TUOMIOT

Raksa-hankkeeseen liittyvät, selvityksen laatimisvaiheeseen asti annetut tuomiot on pääosin saatu 4.4.2014 selvitysyksikön käyttöön. Kaikkia Raksa-hankkeeseen liittyviä tuomioita ei oltu tuolloin vielä annettu. Käytettävissä olleet tuomiot ovat suurimmalta osin lainvoimaisia. Tarkasteluun on otettu vain sellaiset tuomiot, joista on tuomittu vankeusrangaistus tai jotka liittyvät sellaiseen tuomiokokonaisuuteen, jossa on langetettu vankeusrangaistuksia. Sakkotuomioita ei siten ole otettu kattavasti mukaan. Kyseessä on kattava otos Raksa-hankkeen tuomioista; tuomioita on käsitelty selvityksessä yhteensä 267, ja ne liittyivät 97:ään eri tuomiokokonaisuuteen.

Seuraavassa tarkastellaan tuomioiden ominaisuuksia yksittäistä henkilöä koskevien Raksa-hankkeeseen liittyvien tuomioiden kautta. Vertailuun on otettu tuomiokokonaisuudet, joissa on toimittu ryppäissä. Kaikki tuomiot huomioituna ryppäissä toimimista liittyi yhteensä 174 tuomioon. Siten 65 prosenttiin kaikista tuomioista liittyi rypäsmuotoista toimintaa.

4.1 Raksa-hankkeen toteutuneet rikosnimikkeet

Luvussa 3 on todettu, että Raksa-hankkeen tarkastuskohteista ilmoitettiin törkeitä veropetoksia yhteensä 264. Kun tarkastellaan toteutuneita rikosnimikkeitä, 4.4.2014 mennessä törkeitä veropetoksia oli tuomittu yhteensä 183. Tavallisia veropetoksia ilmoitettiin yhteensä 55 ja toteutuneita oli yhteensä 36.

13. Veropetokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna tuomittu	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Diaarinro	267		174	40	
vahingonkorvaus	226	44 859 900	148	37 969 000	85 %
Törk. veropetos	132	183	76	116	63 %
Törk. veropetos €	132	31 639 000	76	25 515 800	81 %
Avunanto törk. vp.	66	92	60	86	93 %
Veropetos	34	36	20	21	58 %
Veropetos €	29	4 863 100	15	4 354 500	90 %
Avunanto vp	25	28	22	25	89 %

Törkeitä kirjanpitorikoksia ilmoitettiin yhteensä 210 ja tavallisia yhteensä 10. Toteutuneita törkeitä kirjanpitorikoksia oli yhteensä 133 ja tavallisia kirjanpitorikoksia yhteensä 38.

14. Kirjanpitorikokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiak- kattain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Törk. kp-rikos	133	175	75	104	59 %
Törk. kp-rikos €	131	31 225 100	74	25 917 500	83 %
Avunanto törk. kp- rikos	47	75	47	75	100 %
Kp-rikos	37	38	22	23	61 %
Kp-rikos €	35	10 496 900	20	9 103 500	87 %
Avunanto kp-rikos	12	12	12	12	100 %
Tuottamuks. kp- rikos	1	1	0	0	0 %

Törkeitä velallisen epärehellisyysrikoksia ilmoitettiin Raksa-hankkeesta yhteensä 10 ja toteutuneita oli yhteensä 19.

15. Velallisen rikokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiak- kattain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Diaarinro	267		174	0	
Velkojansuosinta	1	1	0	0	0 %
Törk. velallisen pe- tos	2	2	1	1	50 %
Törk. velal. epäreh.	17	19	13	15	79 %
Avunant. Törk. ve- lal. epäreh.	1	1	1	1	100 %
Velallisen epäreh.	1	1	1	1	100 %
Avunant. velal. epäreh.	1	1	1	1	100 %

Rekisterimerkintärikoksia tuomittiin yhteensä 81 kappaletta. Tuomittuja henkilöitä oli 57. Tuomioittain tarkasteltuna rekisterimerkintärikokset liittyivät yhteensä lähes 10 milj. euron tuomittuihin vahingonkorvauksiin, joista suurin osa liittyi rypäsmuotoiseen toimintaan.

Törkeitä työeläkevakuutusmaksupetoksia tuomittiin yhteensä 25 kappaletta, joista rypäsmuotoisessa toiminnassa 22. Tuomioittain tarkasteltuna ne liittyivät yhteensä lähes 9 miljoonan euron tuomittuihin vahingonkorvauksiin, joista suurin osa liittyi rypäsmuotoiseen toimintaan.

16. Väärennykset, rekisterimerkintärikokset, petokset ja työeläkevakuutusmaksupetokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiakkaittain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Väärennys	10	12	8	10	83 %
Törk. väärennys	3	3	2	2	67 %
Rekisterimerkintärikos	57	81	41	64	79 %
Rekisterimerk. rikos €	36	9 952 900	28	8 740 100	88 %
Petos	4	4	2	2	50 %
Törk. petos	7	7	4	4	57 %
Törk. työeläkevakuutusmaksupetos	21	25	18	22	88 %
Törk. työeläkevakuutusmaksupetos €	21	8 840 300	18	8 188 500	93 %
Avunant. törk. työeläk.	5	6	5	6	100 %
Työeläkevakuutusmaksupetos	3	5	3	5	100 %
Avunant. työeläkevakuutusmaksupetos	3	5	3	5	100 %

Lahjusrikokset, virka-aseman väärinkäyttö ja rahanpesurikokset jäivät Raksa-hankkeen kohdejoukon osalta harvinaisimmiksi rikosnimikkeiksi.

17. Lahjus- ja rahanpesurikokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiakkaittain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Lahjuksen antaminen	4	4	4	4	100 %
Lahjuksen ottaminen	2	2	2	2	100 %
Virka-aseman väärinkäyttö	1	1	1	1	100 %
Avunanto virka-aseman väärink.	2	2	2	2	100 %
Törk. Rahanpesu	4	4	1	1	25 %
Rahanpesu	3	3	0	0	0 %
Tuottamuks. rahanpesu	2	2	1	1	50 %

Liiketoimintakiellon rikkomisia havaittiin vain viidessä tuomiossa yhteensä kuusi kappaletta. Näistä rikoksista viisi tehtiin ryppäissä. Muita rikoksia kuin talousrikoksia havaittiin Raksa-hankkeen tuomioiden osalta yhteensä seitsemässä tapauksessa. Näistä viisi tapausta sisältyi ryppäiden tuomioihin.

18. Liiketoimintakiellon rikkominen ja muut rikokset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiak- kattain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Liiketoimintakiellon rikkominen	5	6	4	5	83 %
Avunanto ltk:n rikkomiseen	1	1	1	1	100 %
Muu rikos	7	7	5	5	71 %

4.2 Bulvaanien käyttö, kuittikauppa ja aiempi talousrikollisuus

Bulvaanien hyväksikäyttö Raksa-hankkeen rikosilmoitukseen liittyneissä tarkastuksissa on selvityksen perusteella hyvin yleistä. Bulvaanien käyttöä havaittiin 69 prosentissa kaikista tuomioista, eli 184 tapauksessa. Näistä 80 prosenttia todettiin rypäsmuotoisessa toiminnassa. Pelkästään rypäsmuotoista toimintaa tarkasteltaessa bulvaaneja oli käytetty 81 prosentissa tapauksista. Todelliset toimijat eivät siten rekisteröidy varsinkaan vakavammassa rikollisessa yritystoiminnassa vastuuseen kovinkaan usein.

Myös kuittikauppa on hyvin yleistä, kuittikauppaa havaittiin 62 prosentissa kaikista tuomioista, kaikkiaan 165 tapauksessa. Näistä 85 prosenttia todettiin rypäsmuotoisessa toiminnassa. Pelkästään rypäsmuotoista toimintaa tarkasteltaessa kuittikauppaa oli käytetty 95 prosentissa tapauksista.

Havainnot aiemmasta talousrikollisuudesta, eli rikoksenuusijoista, keskittyivät myös rypäsmuotoiseen toimintaan. Aikaisempi talousrikostuomio havaittiin 63 tuomiossa, joista 81 prosenttia liittyi rypäsmuotoiseen toimintaan. Kaikki tuomiot huomioiden rikoksenuusijoita oli 63 henkilöä, eli 24 prosenttia.

Rikoksenuusijoista 46 tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ehdottoman vankeusrangaistuksen pituus oli rikoksenuusijoilla keskimäärin 18,6 kuukautta.

19. Bulvaanit, kuittikauppa ja aiempi talousrikollisuus (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiak- kattain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Bulvaaneja	184	184	148	148	80 %
Kuittikauppa	165	165	141	141	85 %
Aiempi talousrikos	63	63	51	51	81 %

4.3 Avunantajien käyttö

Avunantajien käyttö on selvästi yleisempää rypäissä toimiessa, kuin yksittäisenä yrityksenä toimiessa.

20. Avunantajien käyttö (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiakkaittain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Rypäissä tuomitut	Rypäiden tuomiot	Rypäiden tuomiot / Kaikki tuomiot
Avunanto törk. veropetos	66	92	60	86	93 %
Avunanto veropetos	25	28	22	25	89 %
Avunanto törk. kp-rikos	47	75	47	75	100 %
Avunanto kp-rikos	12	12	12	12	100 %
Avunanto Törk. velal. epäreh.	1	1	1	1	100 %
Avunanto velal. epäreh.	1	1	1	1	100 %
Avunanto törk. työeläkevakuutusmaksupetos	5	6	5	6	100 %
Avunanto työeläkevakuutusmaksupetos	3	5	3	5	100 %
Avunanto virka-aseman väärink.	2	2	2	2	100 %
Avunanto ltk:n rikkomiseen	1	1	1	1	100 %
Yhteensä	163	223	154	214	

Kaikki tuomiokokonaisuudet huomioiden, joissa oli toimittu rypäissä, avunantajia oli yhteensä 77 ja keskimäärin kolme avunantajaa tuomiokokonaisuutta kohden. Avunantajia oli tällöin keskimäärin 30 prosenttia tuomituista henkilöistä. Kun tarkastellaan vain niitä tuomiokokonaisuuksia, joissa oli avunantajia, avunantajia oli keskimäärin 7 henkilöä tuomiokokonaisuutta kohden ja 54 prosenttia tuomituista henkilöistä. Avunanto oli tyypillistä isommissa tuomiokokonaisuuksissa ja isommissa rypäissä. Avunantajia oli näissä tyypillisesti noin puolet tuomituista.

21. Avunanto tuomiokokonaisuuksissa (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

	Osuus tuomituista	Tuomiokokonaisuudessa keskimäärin	Prosentuaalinen osuus
Kaikki tuomiokokonaisuudet	77	3	30
Rypäät joissa avunantoa	77	7	54

4.4 Seuraamukset

Ehdottomat vankeusrangaistukset olivat rypäsmuotoisessa toiminnassa merkittävästi yleisempiä kuin muissa tapauksissa. Ehdottomista vankeusrangaistuksista 77,7 prosenttia tuomittiin rypäsmuotoiseen toimintaan liittyen. Rypäsmuotoisen

toiminnan osalta ehdottomien vankeusrangaistusten yhteismäärä tuomittuina kuukausina muodosti 84 prosenttia kaikista ehdottomista tuomioista. Ehdottomien vankeusrangaistusten keskimääräinen pituus oli 20 kuukautta ja ehdollisten vankeusrangaistusten 9,5 kuukautta.

Liiketoimintakieltoja langetettiin 52,1 prosentissa kaikista tuomioista. Rypäsmuotoisessa toiminnassa langetettiin 62,6 prosenttia kaikista liiketoimintakielloista. Kun rypäsmuotoisia tuomiokokonaisuuksia oli yhteensä 40, liiketoimintakieltoja oli langetettu näistä 33:ssa (82,5 %).

22. Seuraamukset (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Laskettuna asiakkaittain	Kaikki tuomitut	Kaikki tuomiot	Kaikki KA	Ryppäissä tuomitut	Ryppäiden tuomiot	Ryppäät KA	Ryppäiden tuomiot / Kaikki tuomiot (kk)
ehdoton kk	94	1 894	20,1	73	1 598	21,9	(kk) 84 %
ehdollinen kk	145	1 375	9,5	78	761	9,8	(kk) 55 %
Sotilasarvon menettäminen	2	2		2	2		100 %
Liiketoimintakielto	139	139		87	87		63 %

4.5 Tuomituista vahingonkorvauksista

Raksa-hankkeen kohteista tehtyjen rikosilmoitusten perusteella oli 4.4.2014 mennessä tuomittu vahingonkorvauksia kaikkiaan 44 859 900 euron edestä. Tarkastelu on tässä tuomiokohtaista yksittäisen asiakkaan tasolla, joten korvaustuomioissa on päällekkäisyyksiä yhteisvastuutapauksissa.

Kaikkiaan vahingonkorvauksia oli 4.4.2014 mennessä tuomittu 226 tuomiossa, eli 85 prosentissa tuomioista. Tuomioista 147, eli 65 prosenttia sisälsi yhteisvastuullisia vahingonkorvaustuomioita.

Rypäsmuotoisen toiminnan aiheuttamat vahingonkorvaukset ovat kuitenkin huomattavassa roolissa kun tarkastellaan kaikkia tapauksia. Rypäsmuotoisessa toiminnassa on aiheutettu 85 prosenttia kaikista tuomituista korvauksista. Yritysmuodotain tarkasteltuna suurin osa vahingoista on aiheutettu osakeyhtiömuotoa yritystoiminnassa käyttäen.

23. Vahingonkorvaukset asiakkaittain (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

	Kaikki			Ryppäät					
	Lkm	Vahin- gon- korvauk- sia	Vahingon- gon- korvaukset €	Lkm	Osuus kaiki- sta	Vahin- gon- korvauk- sia	Osuus kaiki- sta	Vahingon- gon- korvaukset €	Osuus kaiki- sta
Laskettuna asiakkaittain (tuomiorivit alkuperäisestä taulukosta)									
Yht- eensä	267	226	44 859 900	174	65 %	148	65 %	37 969 000	85 %
Ay	2	2	173 300		0 %		0 %		0 %
Ay,Ky	2	2	47 600		0 %		0 %		0 %
Ky	11	11	1 363 500	1	9 %	1	9 %	986 100	72 %
Oy	206	169	37 396 100	153	74 %	130	77 %	33 067 200	88 %
Oy,Tm i	18	15	3 361 900	15	83 %	12	80 %	3 189 500	95 %
Oü	4	4	715 300	4	100 %	4	100 %	715 300	100 %
Tmi	24	23	1 802 200	1	4 %	1	4 %	10 900	1 %

Vahingonkorvauksia voidaan tarkastella edelleen käyttämällä suurinta korvaussummaa tuomiokokonaisuuksittain. Tällöinkin rypäsmuotoisessa toiminnassa on aiheutettu 78 prosenttia kaikista tuomituista korvauksista.

24. Vahingonkorvaukset tuomiokokonaisuuksittain (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

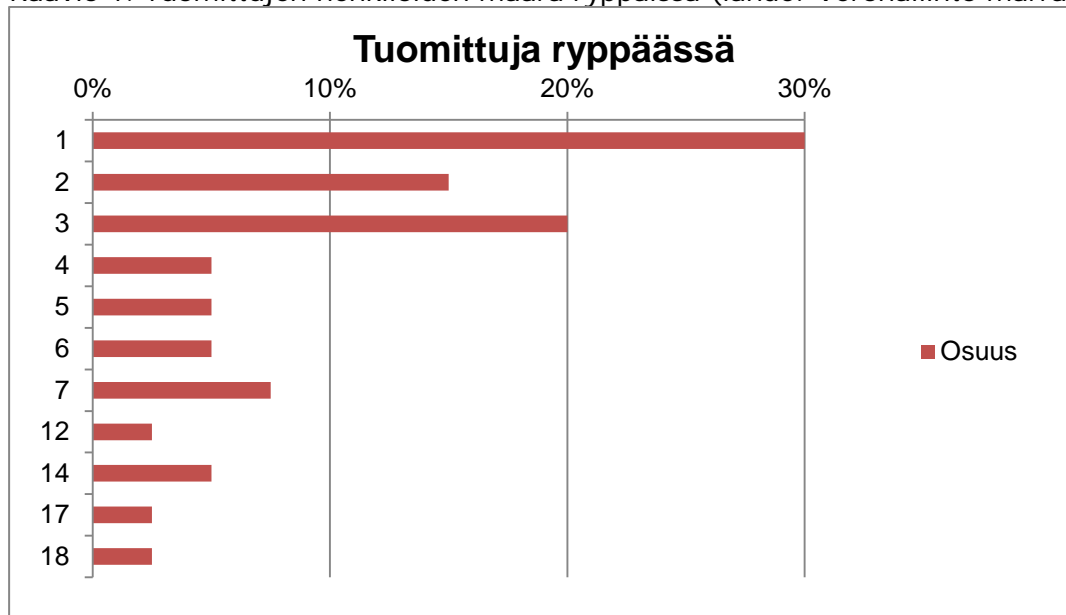
Rt	Kaikki			Ryppäät					
	Lkm	Vahin- gon- korvauk- sia	Vahingon- korvaukset €	Lkm	Osuus kaiki- sta	Vahin- gon- korvauk- sia	Osuus kaiki- sta	Vahingon- korvaukset €	Osuus kaiki- sta
Laskettuna tuomiokokonaisuuksittain vahingonkorvaus € = suurin kunkin tuomiokokonai- suuden korvausmäärästä									
Yht- eensä	97	96	23 451 800	40	41 %	40	42 %	18 364 000	78 %
Ay	1	1	96 200		0 %		0 %		0 %
Ay,Ky	1	1	26 100		0 %		0 %		0 %
Ky	9	9	1 310 800	1	11 %	1	11 %	986 100	75 %
Oy	58	58	18 216 600	34	59 %	34	59 %	15 403 400	85 %
Oü	2	2	592 600	2	100 %	2	100 %	592 600	100 %
Oy,Tm i	3	3	1 515 700	2	67 %	2	67 %	1 371 000	90 %
Tmi	23	22	1 693 800	1	4 %	1	5 %	10 900	1 %

4.6 Tuomittujen henkilöiden määrä ryppäissä

Kun kyse on ryppästä, eli kun on tuomittu rikoksesta, jossa on hyödynnetty useampaa eri yritystä, tuomittiin keskimäärin 4 eri henkilöä. Suurin osa rypäsmuotoisesta toiminnasta (30 %) käsitti vain yhden henkilön tuomion. Suurimmassa 4.4.2014 mennessä tuomioistuimessa käsitellyssä Raksa-hankkeen ryppäessä tuomittiin 18 eri henkilöä. Suurin hankkeessa ilmennyt tuomiokokonaisuus, jossa ei oltu toimittu ryppäessä, käsitti kuitenkin jopa 23 tuomiota eri henkilöille.

Kaavio 1. Tuomittujen henkilöiden määrä ryppäissä (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

5 TUOMIOSAATAVAT, VEROVELKOJEN KEHITYS JA TOIMINNAN LAKKAAMINEN

5.1 TUOMIOSAATAVAT

Poimintahetkellä 15.1.2014 kaikkiaan 130 Raksa-hankkeessa tarkastettuun ja 131 tarkastukseen liittyi Verohallinnon tieto oikeudessa tuomituista vahingonkorvauksista. Näihin tarkastuksiin liittyi yhteensä 195 vahingonkorvaustuomiota. Tuomittu määrä oli yhteensä 19 miljoonaa euroa 24 miljoonan euron maksuunpanoesityksistä. Tuomituista vahingonkorvauksista maksamatta oli vuoden 2013 alussa 18 miljoonaa euroa. Keskimäärin tarkastuksen päättymisestä tuomioon kului noin 1 000 päivää.

Alla olevassa taulukossa kohdassa "Tuomioistuimen vahingonkorvauspäätökset" ei ole suoraan huomioitu yhtiömuodossa toimineille henkilöille tuomittuja vahingonkorvauksia. Taulukossa on kyse vain verovelvollisista ja siinä on vertailtu maksuunpanoesityksiä tuomioihin sekä katsottu vahingonkorvauksille kertyneet maksut. Maksut sinänsä ovat tulleet vastuullisilta.

25. Tuomisaatavat (lähde: Verohallinto marraskuu 2013 ja tammikuu 2014)

	2008	2009	2010	2011	2012	Yhteensä
Tarkastetut yritykset ja yrittäjät						
Tarkastettuja	97	87	47	65	25	321
Maksuunpanoesityksiä	97	85	46	65	25	318
Maksuunpanoesitykset €	19 471 673	16 126 872	12 654 552	12 443 339	4 516 478	65 212 913
Tuomioistuimen vahingonkorvauspäätökset						
Tarkastetuista	70	39	13	6	2	130
Joilla maksuunpanoja	70	39	13	6	2	130
Maksuunpanot €	14 999 142	5 942 796	1 725 052	707 985	234 308	23 609 283
Tuomittuja korvauksia	69	39	12	5	2	127
Korvaukset €	13 037 673	4 789 905	801 090	629 122	137 462	19 395 252
Maksamatta	69	39	12	5	2	127
Maksamatta €	12 404 116	4 586 496	714 351	563 389	137 462	18 405 814

Tuomittuja vastuullisia oli 228; 227 henkilöä ja yksi osakeyhtiö. Yhteensä 41 oli omassa tuomiossaan myös verovelvollisena, yksi jopa kuudessa, kaksi kahdessa ja loput yhdessä tuomiossa. Näiden keskimääräiset vastuut olivat kuitenkin pienemmät, noin 60 000 euroa, kuin muilla oli noin 180 000 euroa. Tämä johtuu luultavasti siitä, että verovelvollisuus omassa tuomiossa liittyy henkilökohtaiseen verovelvollisuuteen, kun muissa tapauksissa vahingonkorvausvastuuseen liittyy suurelta osin yhtiön verovelvollisuus.

Vastuullisten yhteenlasketut tuomiot olivat arvoltaan 35,5 miljoonaa euroa (luku on suurempi kuin tuomioiden yhteissumma, koska samassa tuomiossa yhteisvastuullisina olevien tuomitut määrät summautuvat), ja niistä oli maksettu 1,1 miljoonaa euroa.

Verovelkaa oli vuoden 2010 lopussa ollut 197 vastuullisella 25 miljoonaa euroa ja 2013 lopussa 176 vastuullisella 24 miljoonaa euroa.

5.2 Vastuullisten ja verovelvollisten kotipaikka

Vastuullisten kotipaikkatiedot eroavat jakaumaltaan hieman verovelvollisten kotipaikkatiedoista. Vastuullisten kotipaikat eivät painotu niin voimakkaasti Uudellemaalle kuin verovelvollisten kotipaikka.

26. Vastuullisten kotipaikka oli vuoden 2013 lopussa (lähde: Verohallinto marraskuu 2013 ja tammikuu 2014)

Alue	Summa
Uusimaa	114
Etelä-Suomi	36
Länsi-Suomi	39
Itä-Suomi	8
Pohjois-Suomi	24
Ulkomaa	8
Yhteensä	229

27. Verovelvollisten kotipaikka vuoden 2013 lopussa (lähde: Verohallinto marraskuu 2013 ja tammikuu 2014)

Alue	Määrä
Uusimaa	196
Etelä-Suomi	43
Länsi-Suomi	33
Itä-Suomi	19
Pohjois-Suomi	22
Ulkomaa	8
Yhteensä	321

5.3 POIMINTAHETKEN 8.11.2013 KOHDEJOUKON VEROVELKOJEN KEHITYS

Perimiskelpoista verovelkaa koko 41–43-alalla⁷ oli 2013 lopussa yhteensä 794 miljoonaa euroa. Seuraavassa esitellään poimintahetken 8.11.2013 kohdejoukon verovelkojen kehitystä (tarkastukset, jotka oli merkitty rakennusalan hankkeelle ja joista oli tehty rikosilmoitus, yhteensä 321 yritystä).

Verovelkojen kehitystä on seurattu tammikuusta 2007 alkaen, ja tällöin käytettävissä on ollut kuukausittainen verovelan pääoma eli varsinainen maksamatta jäänyt vero. Verovelvollisten verovelkakaaviossa on esitettyä myös maksuunpanoesityksien kehitys (milj. €).

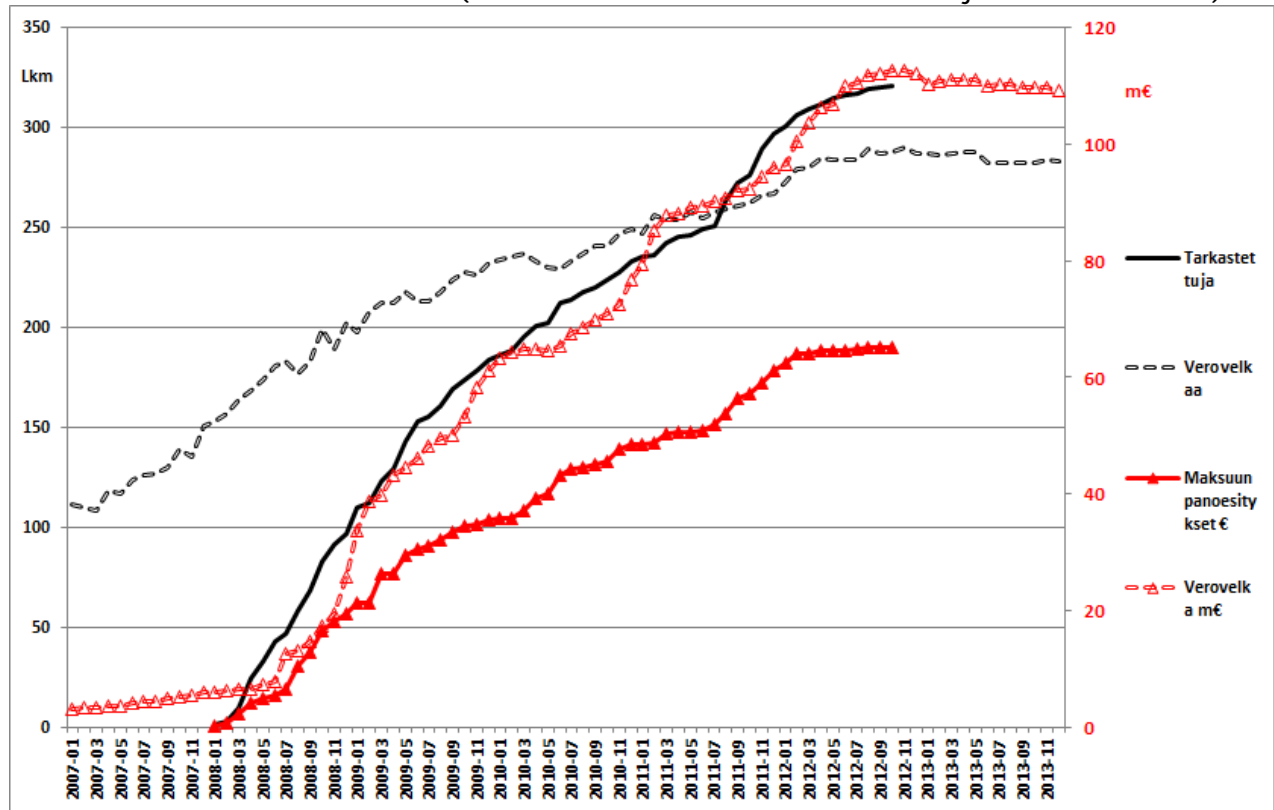
Vuoden 2013 lopussa 291 Raksa-hankkeessa tarkastetulla oli perimiskelpoista verovelkaa yhteensä 129 miljoonaa euroa. Vuoden 2011 lopussa verovelkaa oli ollut 300 tarkastetulla yhteensä 101 miljoonaa euroa.

Ennen hanketta kohdejoukolla on ollut verovelkaa noin kolmanneksella mutta pieniä summia. Hankkeen aikana verovelkaisten määrä on lähes kolminkertaistunut ja velka kasvanut suunnilleen maksuunpanoesitysten tahtiin.

⁷ Tilastokeskuksen toimiala F Rakentaminen.

Kaavio 3. Tarkastetut kohteet, verovelkaiset, maksuunpanoesityksien kehitys ja verovelan määrä kuukausittain 2007–2013 (lähde: Verohallinto marraskuu 2013 ja tammikuu 2014)

5.4 Toiminnan lakkaaminen

Toiminnan lakkaamisen määrittäminen ei kaikissa tapauksissa ole yksioikoista. Tavallisesti yrityksen, joka harjoittaa liiketoimintaa, on kuuluttava yhteen tai useampaan Verohallinnon rekisteriin (arvonlisävero-, työnantaja- tai ennakkoperintärekisteri). Selvityksessä on käytetty hyväksi ensi sijassa viimeisimpänä päättynyttä verotuskautta (alv, ta, enpe), ja seuraavaksi yhteisön tai elinkeinonharjoittajan toimintakautta.

28. Kohdeyritysten toiminnan lakkaaminen (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Tarkastusvuosi	Yhteensä	Lakkaamisvuosi							Toimi 1.1.2014	Ei määritettävissä
		<2008	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Yhteensä	321	47	62	50	46	36	26	21	28	5
2008	97	25	37	9	5	4	4	7	4	2
2009	87	17	15	20	16	3	5	1	8	2
2010	47	4	7	13	9	8	4	1	1	
2011	65	1	3	7	12	15	9	5	12	1
2012	25	0		1	4	6	4	7	3	

Verohallinnon tietojen mukaan 321 yrityksestä oli lakannut toimimasta 288 yritystä ajalla 2008–2013, eli noin 90 prosenttia.

Kaupparekisteristä oli vuoden 2013 loppuun mennessä poistettu 91 yritystä ja yrittäjä, 17 konkurssin, 32 purkautumisen, 2 yhtiöjärjestelyn vuoksi ja 40 kaupparekisteri- tai osakeyhtiölain nojalla. Kaupparekisterissä olleista 278 yrityksestä oli siellä edelleen 187.

5.5 Yritysten ikä

Yritystoiminnan alkamisajankohtaa tarkasteltaessa havaitaan, että rakennusalalla uusien, lyhyen elinkaaren yritysten käyttö on selvästi yleisempää kuin kaikilla aloilla keskimäärin. Raksa-hankkeen tarkastusten yrityksistä, joiden toiminnasta tehtiin rikosilmoitus, noin 46 prosenttia oli perustettu vuosien 2004–2007 välillä.

29. Tarkastukset toiminnan aloittamisvuoden mukaan ja yritysten osuus alkuvuoden mukaan (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Tarkastukset joista rikosilmoitus/Vuosi	2008	2009	2010	2011	2012	Yht.	Osuus alkuvuositain	Rypäs	Osuus alkuvuositain
Tarkastuksia joista rikosilmoitus	98	88	49	66	26	327			
Harmaa talous	86	74	43	60	20	283			
Toiminnan alkuvuosi	98	88	49	66	26	327	100 %	83	100 %
1900-	20	25	13	12	8	78	24 %	10	12 %
2000	1	3			1	5	2 %	2	2 %
2001	4	5		1	2	12	4 %	1	1 %
2002	4	3	1	3		11	3 %	5	6 %
2003	8	3	2	1		14	4 %	5	6 %
2004	14	9	7	4		34	10 %	14	17 %
2005	22	10	6	7		45	14 %	16	19 %
2006	11	8	3	7	1	30	9 %	8	10 %
2007	8	14	6	10	5	43	13 %	16	19 %
2008		4	6	11	3	24	7 %	2	2 %
2009			2	5	5	12	4 %	2	2 %
2010-	3	2	1	4	1	11	3 %	2	2 %
Ei ole	3	2	2	1		8	2 %		0 %

Kun verovelvollisia tarkastellaan kaupparekisteritietojen ryppäytymisen kautta (ks. jäljempänä kaavio 4), rypäs-joukossa yrityksistä noin 65 prosenttia oli perustettu vuosina 2004–2007. Muista kuin rypäsyrityksistä 40 prosenttia oli perustettu vuosina 2004–2007 (ja kaikista 46 %). Harmaata taloutta puolestaan oli rypäsjoukossa todettu 78 rikosilmoitukseen johtaneessa tarkastuksessa, eli 94 prosentissa tapauksista. Muissa rikosilmoitukseen johtaneissa tarkastuksissa harmaata taloutta todettiin 84 prosentissa tapauksista.

Alla olevasta, kaikkia yritystoiminnan aloja koskevasta taulukosta havaitaan, että vuosina 2004–2007 perustettuja uusia yrityksiä oli vain 16 prosenttia kaikista yrityksistä.

30. Kaikkien vuosina 2008–12 toimineiden (ta, enpe, alv paitsi alkut.) yritysten ikäjakauma (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

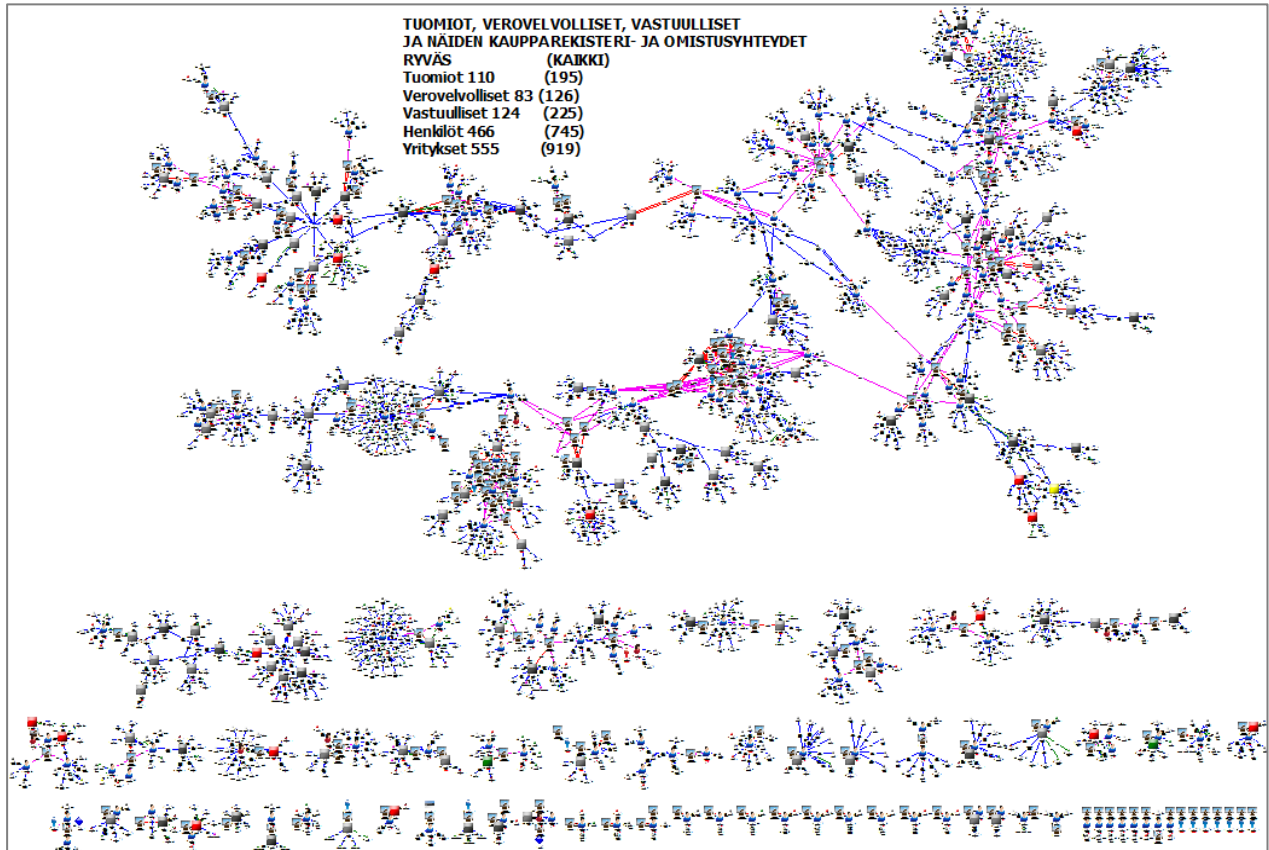
Alkuvuosi	813 766
YHT	100 %
1900	42 %
2000	1 %
2001	2 %
2002	2 %
2003	3 %
2004	3 %
2005	4 %
2006	4 %
2007	5 %
2008	8 %
2009	7 %
2010	7 %
2011	6 %
2012	6 %

6 RYPPÄYTYNEISYYS REKISTERITIEDOISSA

Yli puolet (110) kaikista tuomioista (195) muodosti verovelvollistensa ja vastuullistensa sekä näiden kaupparekisteri- ja omistusyhteyksien kautta ryppään, jossa on noin puolet kaikkien tuomioiden yhteyksistä. Seuraavassa on kuvallinen esitys kaikista tuomioon päätyneistä rikosilmoituksista, niiden verovelvollisista ja vastuullisista sekä näiden kaupparekisteri- ja omistussuhteista.

Kaavio 4. Ryppäytyneisyys tuomittujen henkilöiden osalta (lähde: Verohallinto marraskuu 2013)

Kaavion perusteella näyttää siltä, että toiminta rakennusalailla – ainakin tarkastellun kohdejoukon osalta – on varsin ryppäytynyttä.

7 YHTEENVETO

Raksa-hankkeen rikosilmoituksia tarkasteltaessa silmiinpistävin havainto on harmaan talouden harjoittaminen ryppäissä. Suurin osa tuomituista henkilöistä on tuomittu toiminnasta, jossa on käytetty hyväksi useampia yrityksiä. Tuomitut henkilöt kytkeytyvät toisiinsa myös yritystoiminnan verovelvollisuuden ja vastuuseen sekä kaupparekisteri- ja omistusyhteyksien kautta.

Suurin osa Raksa-hankkeen rikostapausten tuomituista vahingonkorvauksista on aiheutunut rypäsmuotoisesta toiminnasta, noin 80 prosenttia. Tyypillisimmistä rikosnimikkeistä suurin osa on tuomittu rypäsmuotoiseen toimintaan liittyen: törkeä veropetos (81 %), veropetos (90 %), törkeä kirjanpitorikos (83 %), kirjanpitorikos (87 %), rekisterimerkintärikos (79 %) ja törkeä työeläkevakuutusmaksupetos (93 %).

Myös bulvaanien käyttö (80 %), kuittikauppa (85 %) ja aiempi talousrikollisuus (81 %) olivat merkittävästi yleisempiä rypäsmuotoisessa toiminnassa. Lisäksi avunantotuomioiden osuus oli rypäsmuotoisessa toiminnassa huomattavasti yleisempää, 98 prosenttia kaikista avunantotuomioista liittyi rypäsmuotoiseen toimintaan.

Ehdottomista vankeusrangaistuksista 77,7 prosenttia tuomittiin rypäsmuotoiseen toimintaan liittyen. Lisäksi rypäsmuotoisessa toiminnassa langetettiin 62,6 prosenttia kaikista liiketoimintakielloista.

Rypäsmuotoisessa toiminnassa käytettiin yleisemmin osakeyhtiömuotoa. Kaikkien tuomittujen vahingonkorvausten määrän kautta tarkasteltuna 88 prosenttia korvauksista oli tuomittu osakeyhtiömuotoisesta toiminnasta.

Ominaispiirteitä

Raksa-hankkeen rikostapausten perusteella voidaan tiivistää ominaisempia piirteitä rakennusalan talousrikoksissa:

- Toimiminen osakeyhtiömuodossa, kotipaikka Uudellamaalla
- Toimiminen ryppäissä, eli useampaa yritystä hyödyntämällä
- Erityisesti rypäskohteissa ns. lyhyen elinkaaren yritysten käyttö
- Bulvaanien hyväksikäyttö
- Kuittikauppaa ja tekaistua laskutusta
- Samassa rikoskokonaisuudessa keskimäärin neljä rikosentekijää
- Avunantajien määrä on rikosentekokokonaisuuksissa keskimäärin puolet henkilöistä
- Tekotapoina pienemmissä kokonaisuuksissa on tyypillisesti ilmoitusvelvollisuuksien laiminlyöntiä ja salattuja tuloja, ei niinkään esimerkiksi kuittikauppaa
- Tekotapa ryppäissä ja isommissa kokonaisuuksissa on tyypillisesti kuittikauppa ja/tai tekaistu laskutus
- Rikoksella saavutettu hyöty käytetään tyypillisesti ns. pimeiden palkkojen maksuun

Rangaistusten ja seuraamusten tehokkuus

Kaikki tuomiot huomioiden rikoksenuusijoita oli 63 henkilöä 267 tuomitusta, eli 24 prosenttia. Rikoksenuusijoista 46 tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ehdottoman vankeusrangaistuksen pituus oli rikoksenuusijoilla keskimäärin 18,6 kuukautta.

Tuomiosaatavien kertymä

Tuomittu määrä oli 15.1.2014 yhteensä 19 miljoonaa euroa 24 miljoonan euron maksuunpanoesityksistä. Tuomituista vahingonkorvauksista maksamatta oli vuoden 2013 alussa 18 miljoonaa euroa. Tuomiosaataville kertyy siten vain vähäisissä määrin maksuja. Tämä korostaa aikaisen puuttumisen merkitystä ja antaa aihetta kovempien rangaistusten käyttöönoton pohtimiselle.

Ne bis in idem

Ne bis in idem -problematiikka ei ehtinyt juurikaan vaikuttaa vielä selvityksessä käytössä olleisiin tuomioihin sillä tavoin, että syytteitä olisi jätetty tutkimatta. Ainoastaan kolmeen tuomioon havaittiin vaikuttaneen Ne bis in idem -kielto. Vain yhdessä tapauksessa Verohallinnon vahingonkorvausvaatimus ja veropetosyyte jätettiin tutkimatta kokonaan. Rikosilmoitusharkintavaiheessa Ne bis in idem -kielto on toki voinut vaikuttaa.

